

گونه‌شناسی فرایندهای نظارت سیاسی دموکراسی در بستر ارتباطات دیجیتال

- حسینعلی کلهر* دانشجوی دکتری حقوق عمومی، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران
- سیدحسین ملک استادیار، گروه حقوق دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران
- محمد مظهری دانشیار، گروه حقوق دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران
- آیت مولائی استادیار، گروه حقوق دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

چکیده

محیط دیجیتال فرصت‌های جدیدی را برای مشارکت سیاسی شهروندان ایجاد می‌کند. در این میان، نظارت بر مراکز قدرت سیاسی و اقتصادی برجسته و مهم است. مشارکت سیاسی شامل نظارت عمومی بر مدیریت سرمایه‌های عمومی و فعالیت‌های عمومی و سیستم‌های اقتصادی است، بنابراین فرآیندهای نظارت سیاسی از طریق دموکراسی در محیط دیجیتال ویژگی‌های ناکارآمد را محکوم می‌کند. هدف این مقاله توصیف، تمایز و طبقه‌بندی اشکال مختلف نظارت است که می‌تواند در دموکراسی‌های کنونی مورد نظر واقع شود. نتایج نشان می‌دهد که سه زمینه اصلی نظارت وجود دارد که عبارت‌اند از: نظارت دولتی، نظارت مشترک و نظارت مدنی. این پژوهش با مشخص کردن چهار نوع گونه‌شناسی نظارت مدنی (عملکرد نگهبان، استخراج و تصفیه اطلاعات محرمانه، گسترش مسائل از طریق روزنامه‌نگاری جایگزین و گسترش نمایندگی فراتر از پارلمان‌ها)، موضوعات مذکور را محور بررسی و تمرکز قرار داده است. این پژوهش در پی یافتن پاسخ این سؤال است که در پس‌زمینه دموکراسی نظارتی در محیط دیجیتال، عوامل نظارت دقیقاً چه کسانی هستند؟ بعلاوه اینکه چگونه می‌توان این فرایندها را در حوزه سیاسی بین‌المللی شناسایی و متمایز کرد؟ یافته‌های پژوهش با بهره‌گیری از روش توصیفی-تحلیلی و جمع‌آوری اسناد کتابخانه‌ای نشان می‌دهد که با بررسی دقیق و تجزیه و تحلیل موضوعات و فرآیندهای مزبور، سه بخش اصلی نظارت سازمان‌دهی شده را می‌توان بر اساس کنشگر و یا سازمان‌های پیشرو متمایز کرد.

کلیدواژه‌ها: نظارت، دموکراسی، فعالیت آنلاین، محیط دیجیتال، روزنامه‌نگاری، رسانه‌های نوین.

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته حقوق عمومی دانشگاه تبریز است.

* نویسنده مسئول: h.k137020@gmail.com

مقدمه

کاربرد فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در فرایند خط‌مشی گذاری و تصمیم‌گیری‌های عمومی، به‌منزله پدیده‌ای جدید می‌باشد که با پیشرفت روزافزون فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات و تقاضای روبه رشد شهروندان برای دخالت مستقیم در امور خط‌مشی‌گذاری مطرح گردیده است. بهره‌مندی از این پدیده و فرصت‌های به‌دست آمده از آن، نیازمند درک درست از ابعاد و عوامل مؤثر بر آن با توجه به اقتضائات سیستم سیاست‌گذاری می‌باشد. بدین ترتیب استفاده از ابزارهای ارتباطی دیجیتال جدید توسط گروه‌های فعال و جامعه مدنی منجر به ظهور و تحکیم اشکال جدید مشارکت شهروندان شده است. نوآوری تکنولوژیکی عموم مردم را قادر ساخته که فضاهای جدیدی از خودمختاری را در اینترنت پیدا کنند (Ramón, 2014) محیط اطلاعاتی که قبلاً بر روابط بین چند شرکت‌کننده (روزنامه‌نگاران، سیاستمداران و ...) متمرکز بود، اکنون گروه‌های متعددی را دربر می‌گیرد که می‌توانند موضوع یا موضوعات جدیدی را در بحث عمومی وارد کنند. بدین ترتیب فناوری‌های دیجیتالی، به‌ویژه رسانه‌های اجتماعی، نه تنها ممکن است ساماندهی، هماهنگی، بسیج و جهانی شدن اقدامات شهروندان مانند اعتراضات را بهبود بخشد، بلکه امکان دارد شیوه‌های جدیدی از رفتار سیاسی را نیز ایجاد کند. این اشکال جدید اقدامات سیاسی با افزودن تاکتیک‌های جدید و تقویت برخی از فرایندهای سیاسی سنتی، مشارکت سیاسی شهروندان را تجدید و تغییر می‌دهد.

وجود فناوری‌های دیجیتالی و محیط ارتباطی، از جمله رسانه‌های قدیمی و جدید، ظهور نظارت را به‌عنوان یک پویایی سیاسی جدید مرتبط با مشارکت جامعه مدنی فعال کرده است. نظریه‌پردازان سیاسی مانند جان کین، دموکراسی‌های معاصر را بر اساس حضور بنیادین و غالب چنین فرایندهایی طبقه‌بندی کرده‌اند. در واقع گسترش نظارت به‌طور فزاینده‌ای مورد توجه بوده و در حال حاضر بسیاری از اقدامات ناهمگن در این مفهوم مورد اشاره واقع شده است. این مقاله باهدف بررسی، تمایز و طبقه‌بندی شیوه‌های مختلفی که می‌تواند توسط فرآیند نظارت در جوامع کنونی بر اساس چندین مورد پارادایمی

مورد استفاده واقع شود، قرار گرفته است. با این حال، با توجه به مطالب یادشده، این مقاله بر نظارت سیاسی متمرکز بوده که به عنوان فرآیندی مستقل و قبل از تثبیت اینترنت وجود داشته، اما با حضور شبکه‌های ارتباطی تقویت شده است. از این رو همگرایی بین پویایی‌های "قدیمی" و "جدید مشارکت" در جامعه مدنی در نتیجه تأثیر اینترنت ایجاد شده است. از این نظر، تقویت فرآیندهای نظارتی یکی از نوآوری‌های اصلی در مشارکت سیاسی است که از محیط دیجیتال برخاسته است. به رغم عدم توجه پژوهشگران مختلف در حوزه‌های گوناگون به موضوع پژوهش پیش رو، عنوان مورد نظر به لحاظ بررسی هنوز در مراحل اولیه قرار داشته و همچنین به علاوه اینکه پژوهش‌هایی که در خصوص موضوع پژوهش انجام شده بسیار ناچیز است. بدین ترتیب با توجه به تازگی موضوع و عدم اشاره و استناد به موضوع مبحث‌عنه در مقالات و کتب داخلی، ابتدا قبل از تمرکز بر این هدف، مفهوم دموکراسی نظارتی را به طور مختصر تعریف می‌کنیم.

دموکراسی نظارتی: تحول سیاسی در جوامع اشباع‌شده از ارتباطات

مفهوم دموکراسی نظارتی وضعیت سیاسی فعلی را به عنوان زمان تغییر تفسیر می‌کند که در آن نظارت به عنوان شکل نوظهور مشارکت سیاسی تثبیت شده است. با توجه به شرایط ایجادشده توسط ساختار جدید ارتباطات دیجیتال، نظارت یک روند رو به رشد در نظر گرفته می‌شود و به عنوان اعمال نظارت عمومی نسبت به مراکز و روابط قدرت تعریف می‌شود (Gripsrud, 2009). این ساختار به عنوان ترکیب و تلفیقی از قدرت‌های متضاد و مخالف در برابر قدرت نهادینه‌شده دولت‌ها و شرکت‌های تجاری تلقی می‌شود (Ramón, 2014).

دموکراسی نظارتی به این معناست که سیستم‌های متنوع دموکراسی نمایندگی مانند ایالات متحده، هند، نیوزلند و کشورهای عضو اتحادیه اروپا با ظهور پویایی‌های سیاسی جدیدی مواجه هستند که «ساختار خودگردان پارلمان‌ها و انتخابات» را در رابطه با احزاب سیاسی تغییر می‌دهد. (Keane, 2009). اگرچه این نهادها همچنان ضروری هستند، اما نقش خاصی را به نفع کنشگران محیطی از دست می‌دهند که دائماً مراکز تجمع قدرت را مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌دهند. پدیده‌های ناراضی‌تبی شهروندان از ساختارهای

نمایندگی، احزاب، پارلمان‌ها و انتخابات به‌عنوان بحران‌های سیاسی درک نمی‌شوند بلکه به‌عنوان فرایندهای تغییر که در آن‌ها نظارت نوعی مشارکت سیاسی به نظر می‌رسد، تلقی می‌شود.

علاوه بر این، مخالفان مختلف می‌توانند تصمیمات اتخاذشده توسط نمایندگان خود را از نزدیک بررسی کنند؛ و هنگامی که به نظر چیزی اشتباه برسد، سوت (گزارش) بزنند. در واقع این تجمیع فرایندهای نظارتی را نمی‌توان بدون مطالعه الگوهای جدید تولیدشده در بخش ارتباطات دیجیتال که وجود «چیزی شبیه به دولت عمومی موازی» را امکان‌پذیر می‌کند، درک کرد. علاوه بر این، معماری ارتباطات برای ارتقاء مراکز قدرت در نظر گرفته می‌شود، زیرا قدرت‌ها و مکانیزم‌های مختلف که حکومت را بررسی می‌کنند به تعداد بیشتری از ابزارها دسترسی پیدا می‌کنند که می‌توانند اقدامات افراد قدرتمند را از طریق فرایندهای نظارتی ناهمگن ارزیابی و ارزش‌گذاری کنند (Keane, 2005).

سه زمینه اصلی نظارت: دولتی، مدنی و مشترک

عدم تجانس تثبیت فرآیندهای بررسی دقیق در دموکراسی نظارتی، یک سؤال اساسی را ایجاد می‌کند: و آن اینکه چگونه می‌توان این فرایندها را در حوزه سیاسی بین‌المللی شناسایی و متمایز کرد؟ ادبیات موجود تا به امروز بر بررسی افزایش ارتباط فرآیندهای نظارت متمرکز شده است. در مورد این موضوع، شادسون اصطلاح شهروندان نظارتی را معرفی می‌کند، نوعی شهروندی که نظارت عمومی را به‌عنوان یک پویایی سیاسی جدید دربر می‌گیرد. مقالات دیگر برخی از پویایی‌های ناهمگون نظارتی انجام‌شده توسط جامعه مدنی و ایجادشده در زمینه‌های مختلف را بررسی کرده‌اند. (Trägardh, 2013) علاوه بر این، مطالعاتی وجود دارد که بر نقش عوامل نظارتی خاص و همچنین نقش مراکز داده دهه ۱۹۶۰ دانشگاه‌های آمریکا در سیاست تمرکز دارد (Munck, 2009) (Scheuch, 2003)

گونه‌شناسی‌های ایجادشده در این مطالعه ویژگی‌های مرتبط و متمایزکننده فرایندهای مختلف نظارتی را برجسته می‌کند و بنابراین، این دسته‌بندی‌ها نمی‌توانند مقدار و ناهمگونی عناصر را به‌طور کامل درک کنند. بدین ترتیب، برخی از انواع یا مثال‌ها در این مطالعه

می‌توانند همپوشانی داشته باشند. به همین دلیل است که باید توجه داشت که نظارت به‌طور خاص با بُعد فعال آن مشخص می‌شود که در آن چندین بازیگر و آشکال نظارت می‌توانند درهم تنیده شوند. با این حال، این امر نباید فوریت ایجاد این نوع طبقه‌بندی را تضعیف کند، زیرا چنین دسته‌بندی‌هایی باعث تمایز و درک تمایلات سیاسی متعدد در زمینه‌های مختلف سیاسی می‌شوند که امروزه می‌توان آن‌ها را به‌عنوان دموکراسی‌های نظارت برشمرد. مفهوم دموکراسی‌های نظارتی یک سؤال اولیه را مطرح می‌کند: و آن اینکه عوامل نظارت دقیقاً چه کسانی هستند؟ این سؤال لزوماً با سؤال کلیدی دوم «چه نوع نظارت‌هایی را می‌توان شناسایی کرد؟» که تمرکز اصلی این مقاله است، مرتبط است.

جدول ۱. سه فرآیند نظارت

بخش‌های اصلی نظارت	تعاریف	انواع نظارت
نظارت دولتی	نظارتی که به نهادهای دولتی بستگی دارد. نظارت توسط سازمان‌های عمومی برای ارزیابی وضعیت ساختارهای سیاسی با توجه به حقوق بشر و همچنین استفاده از ابزارهای ارتباطی جدید برای بهبود شفافیت دولت اعمال می‌شود.	۱- ارزیابی و گزارش‌های مربوط به دموکراسی و حقوق بشر ۲- معرفی اصل شفافیت (مربوط به مفهوم دولت باز)
نظارت مشترک	نظارت با همکاری نهادهای دولتی و جامعه مدنی برای توسعه فرایندهای نظارت عمومی مشخص می‌شود.	۱- نظارت بر انتخابات ۲- نظارت بر بودجه و مشارکت در آن
نظارت مدنی	نظارت توسط شهروندان و کنشگران جامعه مدنی که منجر به بررسی فرایند عموم مسائل مربوط به منافع عمومی و مراکز قدرت سیاسی و اقتصادی می‌شود.	عملکرد نگهبان (ناظر) • استخراج و تصفیه اطلاعات مخفی یا پنهان گسترش صداها: روزنامه‌نگاری جایگزین • گسترش نمایندگی فراتر از پارلمان‌ها

با بررسی دقیق و تجزیه و تحلیل موضوعات و فرآیندهای مزبور، سه بخش اصلی نظارت سازمان‌دهی شده را می‌توان بر اساس کنشگر و یا سازمان‌های پیشرو متمایز کرد.

بنابراین، می‌توان از اصطلاحات "نظارت دولتی"، "نظارت مشترک" و "نظارت مدنی" استفاده کرد. نوع اول مربوط به نهادهای دولتی و نوع دوم با همکاری نهادهای دولتی و بازیگران جامعه مدنی مشخص می‌شود و نوع سوم در رابطه با اختیارات شهروندان و جامعه مدنی است. ابعاد مشترک این سه نوع نظارت، ارتقای نظارت عمومی در بخش‌های مختلف سیاسی و اقتصادی و مراکز قدرت است. بدیهی است، تفاوت اصلی در فضاهایی است که چنین نظارت‌هایی انجام می‌شود، اگرچه نشان از تفاوت‌های زیادی در رابطه با نوع و شکل نظارت ترویجی و بخش‌هایی که توجه بر آن‌ها متمرکز شده است نیز وجود دارد.

فرایندهای نظارت دولتی نقش مهمی در جوامع ایفا می‌کنند زیرا آن‌ها ابزار مناسبی برای تقویت دموکراسی هستند. سازوکار نظارت دولتی از سال ۱۹۴۵ به تدریج ایجاد شده و به نوعی آن‌ها مدت‌ها قبل از اینترنت وجود داشتند. با این حال، محیط ارتباطات دیجیتالی در حال ایجاد تغییرات و تغییر شکل آن‌ها است. در فرآیند نظارت دولتی، عامل نظارت و عامل مورد بررسی یکسان هستند. این ویژگی عجیب اقدامات نظارت دولتی، باعث بی‌اعتباری و بی‌اعتمادی شهروندان و گروه‌های اجتماعی از نظر محدوده این نوع بازرسی می‌شود. با این وجود، این واقعیت با سناریوی جدیدی روبرو است. در حال حاضر، فناوری‌های دیجیتالی سایر بازیگران خارجی را قادر می‌سازد تا از طریق داده‌های به اشتراک گذاشته شده توسط خود دولت، اقدامات دولت را بررسی کنند، با این وجود به نظر می‌رسد که نظارت دولتی یک امر ضروری است زیرا به عنوان بنیان، سایر فرایندهای نظارتی (یعنی مدنی و مشترک) را ممکن می‌سازد. بدین ترتیب، ابتدا مهم است که به خاطر بسپاریم که یک جامعه مدنی قوی که قادر به اجرای برنامه‌های نظارتی است بستگی به وجود یک زمینه نهادی دموکراتیک دارد که به جامعه مدنی اجازه می‌دهد تا رشد کند. ثانیاً، بیشتر اطلاعات به دست آمده و ارزیابی شده از طریق فرآیند نظارت مدنی از گزارش‌ها و داده‌هایی است که توسط نهادهای دولتی منتشر می‌شود، بدین ترتیب وجود نظارت دولتی امکان دسترسی عمیق فرآیند بررسی را به جامعه مدنی می‌دهد.

نظارت دولتی به عنوان فرآیندی است که توسط نهادهای دولتی برای تقویت ارکان

اساسی دموکراسی نمایندگی از جمله استقلال قضایی، دسترسی مردم به اطلاعات، احترام به حقوق بشر و اجرای سیاست‌های عمومی آغاز شده است. توسعه نظارت دولتی توسط سازمان‌های ناهمگن که در سطوح مختلف (منطقه‌ای، ملی یا جهانی) فعالیت می‌کنند هدایت می‌شود و ارزیابی وضعیت دموکراتیک در کشورهای مختلف بر اساس استانداردهای مشخص است (Schudson, 2010) این نوع فرآیندهای نظارتی توسط سازمان‌هایی مانند دفتر نهادهای دموکراتیک و حقوق بشر به‌عنوان بخشی از سازمان امنیت و همکاری در اروپا (OSCE)، بخش کمک‌های انتخاباتی سازمان ملل متحد (تیم گزارش توسعه در برنامه توسعه ملل متحد (UNDP) و سازمان‌های حقوق بشری انجام می‌شود. علاوه بر این، نمونه‌های زیادی از سازمان‌های عمومی در این بخش وجود دارد که از اینترنت برای انتشار اطلاعات در مورد اقدامات و هزینه‌های عمومی خود به‌منظور افزایش شفافیت استفاده می‌کنند؛ که چنین ابتکاراتی مربوط به "دولت باز" است، مفهومی که به‌عنوان دسترسی به اطلاعات دولت در قالب الکترونیکی به‌منظور افزایش شفافیت دفاتر دولتی درک می‌شود. به‌عنوان مثال، در ایالات متحده یک مثال قابل توجه (Recovery.gov) است، یک وب‌سایت رسمی دولتی که به شهروندان اجازه می‌دهد سرمایه‌گذاری‌های دولتی و جوه عمومی را بررسی کنند. (Data.gov) وب‌سایت دیگری است که این برنامه عموم مردم را در مورد بسیاری از جنبه‌های عملیات دولت آمریکا از جمله مسائل زیست‌محیطی، آموزشی و اقتصادی آگاه می‌کند. ابتکارات مشابهی در نقاط دیگر مانند هند یافت می‌شود، جایی که نقش وب‌سایت (India.gov.in) قابل توجه است. (Bossewitch & Sinnreich, 2012)

نظارت مشترک بر اساس همکاری بین نهادهای دولتی و جامعه مدنی است. میزان نزدیکی در این همکاری‌ها به‌منظور ارتقاء فرایندهای نظارت عمومی متفاوت است. این همکاری‌ها برای توسعه این نوع نظارت ضروری است، زمینه‌های اصلی آن بر سیستم نمایندگی و ارکان آن به‌عنوان مثال، نظارت بر انتخابات متمرکز است. چنین نظارتی پس از جنگ جهانی دوم (۱۹۴۵)، به‌ویژه در دموکراسی‌های اخیر گسترش یافت اما در سال‌های اخیر در بسیاری از کشورها به یک روند رایج تبدیل شده است. (Feenstra & Keane,)

همکاری بین سازمان‌های دولتی و فعالان جامعه مدنی که موجب پیش‌بینی و مشارکت شهروندان شده، از جهات دیگر قابل مشاهده است، زیرا آن‌ها صداهای جدید یا پویایی مشارکت از پایین به بالا را ترویج می‌کنند. (Cabannes, 2004) چنین مواردی به ترویج مشارکت جمعی نزدیک‌تر از نظارت مستقیم است، اما به دلیل نظارت بر سرمایه‌گذاری‌های عمومی، بیانگر نوعی بازرسی می‌باشد.

سومین گروه نظارت، نظارت مدنی می‌باشد؛ که از گروه‌های دیگر متفاوت است زیرا توسط مشارکت‌کنندگان جامعه مدنی که از فرصت‌های ارائه‌شده در محیط ارتباطات دیجیتال جدید استفاده کرده‌اند، ترویج می‌شود. چنین نظارتی بر محکومیت عمومی سوءاستفاده از قدرت یا خواسته‌های شهروندان در مورد عدم وجود شفافیت و عدم توازن احتمالی در نظام دموکراتیک متمرکز است.

هر سه روش نظارتی اساس مدل دموکراسی نظارتی هستند در این مقاله به دو دلیل، بر روش سوم (نظارت مدنی) تمرکز شده است. دلیل اول، این گونه‌شناسی نظارت، مستقیماً به مشارکت جامعه مدنی مربوط می‌شود. در میان بسیاری از ابزارها و اقدامات سیاسی همانند تظاهرات، تحریم، اعتصاب، مانیفست و غیره که بازیگران جامعه مدنی می‌توانند از آن‌ها برای تأثیرگذاری بر سیستم سیاسی استفاده کنند، روند نظارت و محکومیت مراکز قدرت در زمینه ارتباطات دیجیتال اهمیت پیدا می‌کند. از سوی دیگر نظارت به‌عنوان یک فرآیند سیاسی مشترک برای فعالان جامعه مدنی به روش‌های متعدد و پیچیده تبدیل می‌شود، از این رو اهمیت آن نیز جلوه مهمی دارد. دلیل دوم، نظارت مدنی پویایی مشارکت شهروندان در محیط دیجیتال را تغییر داده و مجدداً فرموله می‌کند، زیرا از طریق راه‌های جدید ارتباطات سیاسی، امکانات جدیدی را برای مشارکت شهروندان باز می‌کند. بدین گونه که اطلاعات حساس ناشی از مراکز قدرت در حال حاضر این آمادگی را دارد که به طرق وسیع‌تری در اختیار جامعه مدنی قرار گیرد.

گونه‌شناسی نظارت مدنی

نظارت مدنی می‌تواند به اشکال مختلفی مانند محکومیت عمومی، مطالبات سیاسی از پیرامون، گسترش رأی‌گیری، یا دادخواست‌های آنلاین برای مسائل مربوط به منافع عمومی از طریق پلتفرم‌های دیجیتال مختلف باشد. نظارت باید دیدگاه‌ها را با توجه به موضوعات اساسی ارائه‌شده در سخنرانی سیاسی گسترش دهد و همچنین تعداد موضوعات مورد بحث را گسترش دهد، به‌ویژه مواردی که در دستور کار احزاب سیاسی و رسانه‌های گروهی وجود ندارد. (Casero & Feenstra, 2012) بنابراین، نظارت قصد دارد با مخفی شدن در فضای دیجیتال برای جمع‌آوری اطلاعات پنهان، ابعاد مخفی برخی تصمیمات یا مؤسسات را سرکوب کند. بدین ترتیب به‌طور خلاصه، نظارت مدنی از چهار نوع ذیل تشکیل می‌شود:

۱. عملکرد نگهبان (ناظر)

۲. استخراج و تصفیه اطلاعات محرمانه یا پنهان

۳. گسترش صداها: روزنامه‌نگاری جایگزین

۴. تمدید نمایندگی فراتر از پارلمان

این فرآیندهای نظارتی بدون شک به گونه‌ای درهم‌تنیده شده‌اند که یک کنشگر می‌تواند انواع مختلفی از بررسی‌ها را مطرح کند، همان‌طوری که یک فرآیند نظارت مشخص می‌تواند توسط گروهی ناهمگون از کنشگران هدایت شود.

جدول ۲. چهار نوع نظارت مدنی.

مفهوم کلیدی	تعریف	انواع نظارت مدنی
کنترل	نظارت بر رفتار مراکز قدرت، تقبیح سوءاستفاده‌ها، بی‌عدالتی‌ها و اعمال ناشایست.	عملکرد ناظر نگهبان
پالایش	استخراج و انتشار اطلاعات سری برای ارتقای شفافیت.	استخراج و فیلتر کردن اطلاعات
اطلاعات (اخبار)	ظهور کانال‌های جایگزین برای انتشار اخبار فراتر از رسانه‌های جریان اصلی که اجازه می‌دهد موضوعات بیشتری در دستور کار عمومی و سخنرانی سیاسی گنجانده شود.	گسترش صداها: روزنامه‌نگاری جایگزین

انواع نظارت مدنی	تعریف	مفهوم کلیدی
گسترش نمایندگی فراتر از پارلمان‌ها	گسترش نمایندگی سیاسی توسط گروه‌های جامعه مدنی که نیازمند بازسازی دموکراتیک هستند. عمدتاً توسط جنبش‌های اجتماعی جدید سازمان‌دهی و بسیج شده از طریق اینترنت هدایت می‌شود. این نقش کلیدی تاکتیک‌های الکترونیکی است که از طریق فناوری‌های دیجیتال، به‌ویژه درخواست‌های آنلاین توسعه یافته است.	بسیج

عملکرد نگهبان (ناظر)

عملکرد ناظر شامل کنترل رفتار مراکز قدرت سیاسی و اقتصادی و محکومیت سوءاستفاده‌ها، بی‌عدالتی‌ها و اعمال بد است. پس بنابراین کنترل یک مفهوم کلیدی است. ایفای نقش نگهبان به‌طور سنتی در گذشته وظیفه اصلی روزنامه‌نگاری بوده است. (Ramón, 2014) کنترل از طریق اخبار بر رفتار سیستم سیاسی از طریق اطلاع شهروندان از سوءاستفاده‌هایی که در نهادهای قدرت رخ می‌دهد اعمال می‌شود. به‌این ترتیب، روزنامه‌نگاران از منافع عمومی و رفاه عمومی محافظت می‌کنند. این بررسی اساسی برای نظام دموکراتیک است. بحران‌های کالایی و اقتصادی رسانه‌های جریان اصلی با تضعیف استقلال روزنامه‌نگاری و تجاری‌سازی فعالیت روزنامه‌نگاری، این عمل را به خطر می‌اندازد. چنین وضعیتی توانایی روزنامه‌نگاری متداول در نظارت بر مراکز قدرت را تضعیف می‌کند (Ibid).

اگرچه نقش ناظر به‌طور سنتی به روزنامه‌ها و سایر رسانه‌های خبری اختصاص داده شده است، اما دامنه این فعالیت در حال گسترش است. در حوزه مناطق مدرن، هر فرد یا سازمانی می‌تواند به لطف فناوری‌های دیجیتالی که به انحصار روزنامه‌نگاری در زمینه نظارت عمومی مراکز قدرت پایان داده است، به‌طور بالقوه به‌عنوان یک ناظر عمل کند. شهروندان و گروه‌های جامعه مدنی با نكوهش شیوه‌های غیرقانونی یا غیراخلاقی سیستم‌های سیاسی و اقتصادی از طریق اینترنت و رسانه‌های اجتماعی به‌عنوان محافظان در برابر ناکارآمدی و بی‌عدالتی ظاهر می‌شوند. باین وجود، نباید فراموش کرد که عواملی وجود دارد که

شهروندان را در نقش خود به‌عنوان ناظران یا عوامل نظارت محدود می‌کند. موانع اصلی هزینه‌ها و مهارت‌های لازم می‌باشد. از یک‌سو، فرایندهای نظارتی به زمان زیادی نیاز دارند که همه شهروندان نمی‌توانند از آن صرف‌نظر کنند. از سوی دیگر، بومی‌سازی، پردازش و پخش منابع اطلاعاتی مربوطه به مهارت‌هایی نیاز دارد که همه از آن برخوردار نیستند.

(Fuchs, 2010)

به‌عنوان مثال انجمن‌های غیرانتفاعی مانند "CorpWatch" این روند را نشان می‌دهند. کار تحقیقی این سازمان بر دستیابی به شفافیت و پاسخگویی در سازمان‌های چندملیتی و دیگر سازمان‌های بزرگ متمرکز است.

مثال دیگر اینکه، کمپین رایگان برمه دموکراسی را در برمه با تقبیح نقص‌های جدی سیستم سیاسی برمه در سطح بین‌المللی و از طریق اینترنت ارتقا داد.

اختراع هشنگ‌های تویتر برای اعتراض شهروندان به تصمیمات سیاسی می‌تواند بر بحث عمومی و سخنرانی سیاسی درباره تثبیت یک موضوع جهانی متمایل شود. (Feenstra & Andreu, 2014).

برخی از فضاها دیجیتالی مانند (MySociety.org) که توسط شهروندان راه‌اندازی شده است، توانسته‌اند بر تصمیمات و رفتارهای مرکز قدرت نظارت داشته باشند. ابتکار (MySociety.org) در انگلستان با این اعتقاد آغاز شد که «پاسخگویی شدید و جامعه مدنی فعال برای رفاه مشترک ضروری است». ^۱ MySociety از پروژه دموکراسی آنلاین شهروندان بریتانیایی به وجود آمد و در حال حاضر وبسایت‌های زیادی از جمله FixMyTransport، WriteToThem و FixMyStreet که هرکدام در برخی از وظایف نظارت عمومی یا مشارکت آنلاین شهروندان تخصص دارند. به‌عنوان نمونه می‌توان به وبسایت TheyWorkForYou اشاره کرد. این سایت اطلاعات مفصلی در مورد نمایندگان پارلمان بریتانیا (نمایندگان پارلمان) از جمله تعداد دفعات رأی آن‌ها، مداخلات آن‌ها، کمیته‌هایی که در آن کار می‌کنند، حضور آن‌ها و بیوگرافی آن‌ها ارائه می‌دهد.

---

^۱ MySociety.org's goals and mission can be followed at <http://www.mysociety.org/about>.

گونه‌شناسی فرایندهای نظارت سیاسی دموکراسی در بستر ارتباطات دیجیتال؛ کلهر و همکاران | ۲۸۷

VoteWatch.eu (پارلمان اروپا)، Openpolis.It (ایتالیا) و Openaustralia.org (استرالیا) نمونه قابل توجه دیگری از نظارت و بررسی پارلمانی هستند که توسط شهروندان یا سازمان‌های مستقل ارائه شده است.

سوت‌زن‌ها و استخراج اطلاعات محرمانه (هشدار، اطلاع‌رسانی یا نکوهش)

یکی دیگر از فرایندهای نظارتی که در این زمینه ارتباط خاصی دارد، این است که توسط سازمان‌ها یا پلتفرم‌های دیجیتالی برای بررسی یا جمع‌آوری اطلاعات مخفی یا پنهان انجام می‌شود. این نوع نظارت توسط کنشگرانی انجام می‌شود که اغلب با هکرها مرتبط هستند^۲ و در اینترنت رونق می‌گیرد. فعالان فنی ماهر در اینترنت به دنبال اطلاعات محرمانه هستند، بعلاوه اینکه چنین فعالانی فضاهای امن ایجاد می‌کنند که به سوت‌زن‌ها اجازه می‌دهد تا مردم نسبت به اعمال بد، سوءاستفاده از قدرت و فساد هشدار داده و اطلاعات را بدون ردیابی هکرها فیلتر کنند. پالایش مفهوم کلیدی این روش نظارت بوده چراکه هدف آن ارتقاء شفافیت است.

ویکی‌لیکس را می‌توان یک نمونه پارادایمی از نظارت بر اساس استخراج اطلاعات از طریق فناوری‌های دیجیتال دانست.^۳ به این ترتیب، رسانه‌های جریان اصلی، به‌ویژه روزنامه‌هایی مانند نیویورک‌تایمز، گاردین، لوموند و آل پائس با افزایش دامنه و تأثیر اجتماعی چنین انتشاراتی، به ابزاری برای نظارت مدنی تبدیل شده‌اند.

به دست آوردن اطلاعات محرمانه از مراکز قدرت سیاسی و اقتصادی به تکثیر سوت‌افشان‌ها بستگی دارد. گسترش ویکی‌لیکس و دیگر بسترهای مشابه بر اساس این است که شهروندان می‌توانند اطلاعات محرمانه را از طریق فضاهای مجازی که توسط پیشرفته‌ترین فناوری رمزنگاری امن شده است، منتشر کنند. گسترش این سیستم‌ها باید به افزایش تعداد

۲. جهت مطالعه بیشتر، Lievrouw, L. (2011). *Alternative and activist new media*. Malden, MA: Polity Press.

۳. این سازمان در سال ۲۰۰۶ بوجود آمد اما در سال ۲۰۱۰ هنگامی که ویدئوی قتل وثیقه پخش شد به شهرت جهانی رسید. این ویدئو حمله هوایی ۱۲ ژوئیه ۲۰۰۷ به بغداد را نشان می‌دهد که در آن دو هلیکوپتر آمریکایی، AH-64 و Apache، گروهی از غیرنظامیان را مورد تیراندازی قرار دادند و ۱۲ نفر از جمله دو کارمند خبرگزاری رویتر را کشتند.

افشاگران منجر شود که می‌توانند اطلاعات مربوط به رویدادها در مراکز قدرت سیاسی و اقتصادی را منتشر کرده و در نتیجه مردم را از اطلاعات مخفی در غیر این صورت آگاه کنند.

گسترش صداها: روزنامه‌نگاری جایگزین

فن‌آوری‌های دیجیتال، ظهور کانال‌های جایگزین خبری را فراتر از رسانه‌های اصلی فعال کرده است، بنابراین نظارت را از طریق انتشار اطلاعات تقویت می‌کند. این فرآیند همراه با توانمندسازی عمومی، منجر به چند برابر شدن تولیدکنندگان اطلاعات در چشم‌انداز دیجیتال شده است زیرا پویایی ارتباطات جمعی خود را نه تنها برای مصرف‌کاربران، بلکه تولید و انتشار خودکار اطلاعات را نیز آسان کرده است (Casero & Feenstra, 2012).

ازدیاد بازیگران آنلاین جدید و آموزنده، انتشار موضوعاتی را که از دستور کار عمومی خارج شده‌اند را امکان‌پذیر کرده است؛ بنابراین، اخباری که توسط رسانه‌های اصلی نادیده گرفته شده غیرممکن است خاموش شود.^۴ درنهایت، می‌توان رسانه‌های جریان اصلی را مجبور کرد تا سؤالات خود را که توسط بازیگران جامعه مدنی پخش شده است را وارد برنامه کاری خود کنند تا بدین وسیله به کنشگران دید اجتماعی بخشد.

(Casero-Ripoll's & Feenstra, 2012 و Bakardjieva, 2012) به این ترتیب، دامنه مسائلی که می‌تواند توجه مردم را به خود جلب کند افزایش می‌یابد. اولین گام در جهت مشارکت سیاسی شهروندان، ورود یک موضوع به دستور کار عمومی به عنوان یک عنصر کلیدی است که بر شکل‌گیری افکار عمومی تأثیر می‌گذارد. در نتیجه، انتشار اخبار و گسترش دستور کار عمومی شامل یک شکل برجسته نظارت مدنی است که باهدف جلوگیری از خاموش شدن موضوعات مربوط به منافع عمومی انجام می‌شود. ظهور بازیگران اطلاعاتی جدید در اینترنت در اشکال جدید و جایگزین روزنامه‌نگاری مشهود است. این اشکال جایگزین را می‌توان در دسته‌های اصلی رسانه‌های رادیکال و روزنامه‌نگاری شهروندی طبقه‌بندی کرد. رسانه‌های رادیکال شامل سایت‌های آنلاین هستند که اخبار سیاسی و اجتماعی جایگزینی را منتشر می‌کنند که عموماً توسط رسانه‌های اصلی حذف یا

به حاشیه رانده می‌شوند؛ بنابراین، این سایت‌ها به‌عنوان کانال‌های ممتاز برای انتشار دیدگاه‌ها و مشغله‌ها به شیوه‌ای انتقادی از فعالان سیاسی و گروه‌های جامعه مدنی تنظیم شده‌اند. برنامه‌های موضوعی این سایت‌ها همیشه با منافع جنبش‌های اجتماعی و تلاش برای فرار از تبعیت از دستور کار نهادی که توسط سیستم‌های سیاسی و اقتصادی تحمیل شده و توسط رسانه‌های اصلی تقویت شده است پیوند می‌خورد. (Della Porta & Mica, 2011 و Casero, 2014) بدین ترتیب اقدامات رسانه‌ای رادیکال به‌عنوان یک نوع نظارت پیکربندی می‌شود زیرا این رسانه‌ها به طیف وسیع‌تری از موضوعات منتشر شده و تنوع برنامه‌های عمومی کمک می‌کنند؛ بنابراین هدف فعالیت‌های رسانه‌ای رادیکال جلب توجه شهروندان برای ارتقاء موفقیت فعالیت است زیرا این تنها راه افزایش ارتباط اجتماعی یک موضوع است (Lonick & Hogg, 2010).

دومین شکل روزنامه‌نگاری جایگزین به‌عنوان نوعی نظارت، روزنامه‌نگاری شهروندی است. شهروندان گمنام می‌توانند از طریق بسترهای وب و رسانه‌های اجتماعی به تهیه‌کننده و توزیع‌کننده خبر تبدیل شوند (Ramón & Andreu, 2014). فناوری‌های دیجیتالی به هر شهروندی اجازه می‌دهد اطلاعات توأم با سوءاستفاده‌ها، اعمال بد و بی‌عدالتی قدرت‌های سیاسی و اقتصادی را از طریق محتوای تولیدشده توسط کاربران را منتشر کند. چنین اخباری می‌تواند منجر به نظارت مدنی شود زیرا مسائل یا بی‌عدالتی‌هایی که از دید شهروندان پنهان است، با فناوری‌های نوین قابل مشاهده است. به‌این ترتیب، روزنامه‌نگاری شهروندی مشارکت سیاسی شهروندان را از طریق بسیج و فعالیت ارتقاء می‌دهد (Harlow, 2012). علیرغم پتانسیل روزنامه‌نگاری جایگزین برای گسترش دامنه موضوعات در دستور کار عموم و پایان دادن به کنترل اخبار توسط نخبگان، سناریوی اطلاعات فعلی همچنان تحت سلطه رسانه‌های اصلی است که همچنان مدیریت دید و نمایش اجتماعی را بر عهده دارند که به‌نوعی اجازه می‌دهد که کدام بازیگران اجتماعی بتوانند خود و ایده‌های خود را معرفی کنند.^۵ علیرغم وجود روزنامه‌نگاری جایگزین، رسانه‌های اصلی هنوز در گنجاندن

۱. برای اطلاعات بیشتر رجوع کنید به:

Silverstone, R. (2007). *Media and morality*. Malden, MA: Polity Press.

خواسته‌های سیاسی جامعه مدنی در بحث‌ها و گفتارهای سیاسی اساسی هستند (Bakardjieva, 2012). گاهی اوقات، جنبش‌های اجتماعی راهبردهای پخش اطلاعات را برای جلب توجه رسانه‌های اصلی ایجاد می‌کنند، به گونه‌ای که دومی ممکن است تظاهرات و پیشنهادات سیاسی را تکرار کند (Casero & Feenstra, 2012).

گسترش نمایندگی فراتر از پارلمان‌ها

آخرین شکل نظارت مدنی این است که باهدف هدایت جامعه مدنی، به‌ویژه اقلیت‌ها، فراتر از بحث‌های نمایندگی پارلمانی انجام می‌شود. این به معنی گسترش مرزهای نمایندگی کلاسیک احزاب سیاسی است. جامعه مدنی خواهان به رسمیت شناخته شدن به‌عنوان یک کنشگر سیاسی است که می‌تواند بر پویایی سیاسی و فرآیندهای تصمیم‌گیری فراتر از رأی‌گیری انتخاباتی تأثیر بگذارد (Huberman, 2006) این شیوه نظارت، تکثیر نمایندگان غیرمنتخبی را که از منافع و مسائل خاص دفاع می‌کنند، ترویج کرده و متضمن تغییر اصل "یک نفر، یک رأی، یک نماینده، به علایق متعدد، صداهای زیاد، رأی‌های متعدد، چندین نماینده" می‌باشد. افزایش روزافزون خواسته‌های سیاسی باعث افزایش تعداد بازیگران برای دفاع از این خواسته‌ها می‌شود (Ramón & Andreu, 2014) از طریق این نوع نظارت، کنشگران جامعه مدنی می‌توانند افراد یا گروه‌ها بوده و معمولاً به یک برنامه سیاسی مشابه متکی باشند. به‌طور مشخص، بازیگران بر خواسته‌های بازسازی دموکراتیک تمرکز می‌کنند. آن‌ها همچنین از تأسیسات و طبقه سیاسی انتقاد می‌کنند؛ بنابراین، بازیگران سعی می‌کنند بر سیستم سیاسی و به اصلاحات موردنیازی که یک سیستم دموکراتیک بازتر و شفاف‌تر را تضمین می‌کند، تأثیرگذار باشند.

بدین ترتیب، نظارت شامل دفاع از منافع شهروندانی است که توسط احزاب اصلی سیاسی فراموش شده‌اند و شامل بررسی فعالیت‌های مراکز قدرت به‌منظور آشکارسازی سوءاستفاده‌ها مانند فساد سیاسی، مزایای بیش‌ازحد، عدم وجود کانال‌های مؤثر برای مشارکت شهروندان، عدم شفافیت اطلاعات، دست‌کاری رسانه‌ها و معرفی لابی‌های اقتصادی به سیاست می‌باشد. این نوع نظارت علاوه بر تدوین و انتشار پیشنهادات، شامل

مشاهده دقیق فرایند تصمیم‌گیری سیاسی توسط دولت‌ها و پارلمان‌ها و بیان اختلاف‌نظر در مواقع ضروری می‌باشد.

به‌عنوان مثال جنبش‌های اجتماعی جدید مانند اشغال وال‌استریت، #Yosoy132 و Movement 15-M نقش‌های کلیدی در گسترش نمایندگی فراتر از پارلمان‌ها ایفا کرده‌اند. این گروه از شهروندان عمدتاً با استفاده از فناوری‌های دیجیتالی برای به چالش کشیدن یا تغییر شیوه‌های غالب، مورد انتظار و رفتار پذیرفته‌شده در جامعه و سیاست مشخص می‌شوند. (Agarwal & Walker, 2014) علاوه بر این، این جنبش‌ها به‌عنوان جنبش غیرحزبی و بدون خشونت تعریف می‌شوند و در شبکه‌ها سازمان‌دهی می‌شوند. استفاده زیاد از اینترنت و رسانه‌های اجتماعی یکی از ویژگی‌های بارز چنین جنبش‌هایی است. جنبش‌ها به‌عنوان بازیگرانی سیاسی رفتار می‌کنند که سازمان‌هایشان عمدتاً از طریق اینترنت و شبکه‌های اجتماعی فعالیت می‌کنند تا اینکه خود را به‌سرعت و البته کم‌هزینه با گروه‌های بزرگ هماهنگ کنند؛ بنابراین، باوجود فناوری، ارتباطات متقابل بین شهروندانی که دارای منافع مشترک هستند، رخ می‌دهد و متعاقباً، اشکال جدیدی از کشمکلی و مشارکت سیاسی معرفی می‌شود (Harlow, 2012).

پلتفرم افراد متأثر از وام مسکن (Platform de Affectédest poor la Hepatica)، یا PAH در اسپانیا نمونه قابل‌توجهی از نظارت بر اساس گسترش نمایندگی در خارج از پارلمان است. این گروه با توجه به فعالیت جنبش M-15 توانسته است آگاهی شهروندان را نسبت به بندهای سوءاستفاده از وام مسکن بانکی و لزوم ترویج پذیرش دارایی به‌جای پرداخت افزایش دهد. مهارت‌ها و قدرت سازمانی PAH از زمانی که توانست بحث وام مسکن و پرداخت‌های علی‌الحساب را به پارلمان اسپانیا در فوریه ۲۰۱۳ بکشاند مشهود بوده است. برای رسیدن به این هدف، این سازمان یک ابتکار قانون‌گذاری مردمی را رهبری کرد که ۴.۱ میلیون امضا از طرفداران به دست آورد. این جنبش‌های اجتماعی جدید از طریق استفاده از فناوری‌های دیجیتال برای سازمان‌دهی تظاهرات خیابانی نظارت را انجام می‌دهند. چنین جنبش‌هایی سعی می‌کنند بین محیط آنلاین و فعالیت آفلاین تعامل برقرار

کنند تا خواسته‌های خود را به فراتر از اینترنت منتقل کنند. برای این منظور، معترضان فضاهای فیزیکی را با اردوگشی تصرف می‌کنند، با راهپیمایی دموکراسی را رهبری می‌کنند و تظاهرات، تحصن و محاصره صلح طلبانه مراکز قدرت را برگزار می‌کنند. برای انجام فعالیت‌های نظارتی، این بازیگران اجتماعی از مجموعه‌های جدیدی از اقدامات جمعی استفاده می‌کنند (Van Lair, 2010) که در میان آن‌ها تاکتیک‌های الکترونیکی مانند تحریم، نامه‌نویسی، کمپین‌های ایمیلی و درخواست‌های آنلاین قابل توجه هستند. (Earl, J. & Kimport, K. 2011). از میان این چهار تاکتیک، طومارهای آنلاین نوآورانه‌ترین و نزدیک‌ترین آن‌ها به نظارت به‌عنوان گسترش نمایندگی فراتر از پارلمان‌ها هستند. این طومارها شامل کمپین‌هایی است که برای جمع‌آوری خواسته‌ها بر اساس امضای شهروندان در قالب آرای دیجیتال راه‌اندازی شده است. پلتفرم‌های دیجیتالی مانند ThePetitionSite، Change.org و Avaaz.org که دغدغه‌ها و خواسته‌های شهروندان را جمع‌آوری می‌کنند، نمونه‌هایی از این سامانه هستند. این پلتفرم‌ها از منابع اینترنتی برای توسعه کمپین‌های کم‌هزینه و جمع‌آوری طیف گسترده‌ای از ابزارهای دیجیتالی مانند وب‌سایت‌ها، بلاگ‌ها، شبکه‌های اجتماعی و ایمیل‌ها برای تسهیل گسترش و پیروسی درخواست‌های خود استفاده می‌کنند. مبارزه موفق‌تری که Avaaz.org علیه معاهده موافقت‌نامه تجاری ضد جعل (ACTA) رهبری می‌کند، یک مورد نمونه است که ماهیت پویایی فرآیندهای نظارتی را که در حال حاضر اشاره شده، نشان می‌دهد. (Ramón & Andreu, 2014)

نتیجه‌گیری

محیط دیجیتال فرصت‌هایی را برای مشارکت عمومی در امور جاری ایجاد می‌کند. یکی از مهم‌ترین اشکال مشارکت، برانگیختن فرآیندهای نظارتی است. این فرآیندها به ایده نظارت دموکراسی مربوط می‌شود که بر اساس ظهور عوامل، عمدتاً از جامعه مدنی، مراکز قدرت را بررسی کرده و مدیریت بودجه عمومی و فرآیندهای تصمیم‌گیری سیاسی را به‌دقت مشاهده می‌کنند و علناً سوءاستفاده از قدرت را محکوم می‌کنند. با این وجود حضور پویا و فعال این کنشگران یک پیشرفت قابل توجه است. فن‌آوری‌های دیجیتال زیرساخت نظارتی

کاربردی را فراهم و ترویج آن را تسهیل می‌کنند. به‌طور مشابه، ارتباطات نقش کلیدی در نظارت ایفا می‌کند چراکه بسیاری از فرآیندهای آن مبتنی بر انتشار اطلاعات (از جمله اطلاعات مخفی، جایگزین و حذف‌شده) برای دستیابی به هدف کنترل است. اگرچه باید خاطر نشان کرد که عوامل خاصی می‌توانند شهروندان را در نقش آن‌ها به‌عنوان دیده‌بان یا عوامل نظارت محدود کنند، اینترنت و رسانه‌های اجتماعی فضاهای خودمختاری هستند که در آن‌ها شهروندان می‌توانند به‌عنوان جلوه‌ای از فعالیت سیاسی، نظارت عمومی را آغاز کنند. به‌این ترتیب، نظارت نوعی قدرت متقابل است که مراکز قدرت سیاسی و اقتصادی را به چالش می‌کشد.

محیط دیجیتال با افزایش تسهیل در دسترسی موجب تقویت فرآیندهای نظارت می‌شود. گسترش و پیچیدگی فرآیندهای نظارت به‌طور قابل توجهی نیاز به طبقه‌بندی فرآیندها بر اساس یک نوع شناسی خاص را ایجاد کرده است. این پژوهش، دسته‌بندی سه حوزه اصلی نظارت (دولتی، مدنی، اشتراکی) و شناسایی چهار روش نظارت مدنی (عملکرد دیده‌بان، استخراج و فیلتر کردن اطلاعات سری، گسترش مسائل از طریق روزنامه‌نگاری جایگزین و گسترش نمایندگی فراتر از پارلمان‌ها) را بررسی کرده است. استفاده از این طبقه‌بندی می‌تواند تحلیل دانشگاهی فرآیندهای نظارت را که به‌عنوان اشکال جدید مشارکت سیاسی شهروندان در محیط دیجیتال تعریف می‌شود، تسهیل و گسترش دهد. این اثر همچنین مفهوم دموکراسی نظارتی را از تئوری به عمل منتقل می‌کند، بنابراین کاربرد آن را در مطالعات و تحقیقات تجربی ممکن می‌سازد. اگرچه در این مقاله بر نظارت مدنی تمرکز شده، اما سایر روش‌ها مانند نظارت دولتی و مشترک را نباید کم‌اهمیت تلقی کرد.

پیشنهادها

لازم است مطالعات خاصی برای ارزیابی دقیق ویژگی‌های نظارت به‌ویژه در مورد نظارت دولتی انجام شود، زیرا تقویت دموکراسی از دو منظر، نقشی کلیدی در جوامع ما ایفا می‌کند. اول، به این دلیل که شالوده‌ای را ایجاد می‌کند که در بیشتر موارد، امکان اجرای دو نوع دیگر فرآیند نظارت (مدنی و مشترک) را فراهم می‌کند و از این رو، در مورد آن‌ها نظر دارد؛

و دوم، از آنجایی که سیاست دولت، همان‌طور که کار تجربی ثابت کرده، می‌تواند به کار نظارتی گروه‌های جامعه مدنی کمک کند یا مانع آن شود. به همین دلیل، لازم است تا با بررسی سازوکارهای نظارت دولتی در دوران پیش از اینترنت در مقابل تغییراتی که با ظهور محیط ارتباطات دیجیتال به وجود آمده است، عمیق‌تر به تکامل نظارت دولتی از زمان تأسیس اینترنت پرداخته شود. چنین مقایسه‌ای اقدامات نهادهای دولتی را برای بررسی پتانسیل اینترنت برای انتشار اطلاعات به جامعه مدنی و اعمال مسئولیت‌پذیری نشان می‌دهد؛ بنابراین، همراه با گونه‌شناسی ارائه‌شده در مقاله، الحاق متغیرهای دیگری در مدل تحلیلی مانند بازیگران (آغازگرانی که فرآیند نظارت را شروع می‌کنند، کسانی که به تکمیل فرآیند نظارت کمک می‌کنند و مورد بررسی قرار می‌گیرند و کسانی که تحت نظارت هستند) سازوکارها، راهبردها، پیام‌ها، پلت‌فرم‌های مورد استفاده، اهداف نظارت و نتایج به دست آمده ضروری است. چرا که تعاریف و توصیف انواع نظارت مشاهده‌شده مورد بحث در این مقاله راه را هموار می‌کند. باین‌حال نقطه قوت این است که این رویکرد فرصتی را برای تجزیه و تحلیل تجربی برخی از فرآیندهایی که تاکنون فقط به صورت نظری مورد مطالعه قرار گرفته بودند، فراهم می‌کند. محدودیت‌ها عناصر دیگری هستند که هنوز برای ایجاد یک مدل تحلیلی معتبر مورد نیاز است تا با آن بتوان این موضوع بسیار پیچیده و ناهمگون را به طور تجربی مورد مطالعه قرار داد که درک آن در این زمان و این جامعه به طور فرآیندهای بنیادی است.

Reference

- Agarwal, S. Bennett, W. L. Johnson, C. N. & Walker, S. (2014). A model of crowd-enabled organization: Theory and methods for understanding the role of Twitter in the Occupy protests. *International Journal of Communication*, 8, 646–672.
- Allan, S. & Thorsen, E. (2009). *Citizen journalism: Global perspectives*. New York, NY: Peter Lang.
- Bailey, O. Cammaerts, B. & Carpentier, N. (2007). *Understanding alternative media*. Maidenhead, UK: McGraw-Hill International.
- Bakardjieva, M. (2012). Reconfiguring the mediapolis: New media and civic agency. *New Media and Society*, 14(1), 63–7۹. doi:۱۰.۱۱۷۷/۱۴۶۱۴۴۴۸۱۱۴۱۰۳۹۸
- Bennett, W. L. & Segerberg, A. (2012). The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics. *Information, Communication and Society*, 15(5), 739–7۶۸. doi:۱۰.۱۰۸۰/۱۳۶۹۱۱۸۰.۲۰۱۲.۶۷۰۶۶۱
- Bjornlund, E. C. (2004). *Beyond free and fair: Monitoring elections and building democracy*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- Bossewitch, J. & Sinnreich, A. (2012). The end of forgetting: Strategic agency beyond the panopticon. *New Media Society*, 15(224), 224–۲۴۲. doi:۱۰.۱۱۷۷/۱۴۶۱۴۴۴۸۱۲۴۵۱۵۶۵
- Cabannes, Y. (2004). Participatory budgeting: a significant contribution to participatory democracy, *Environment and Urbanization*, 16(1), 27–۴۶. doi:10.1177/095624780401600104
- Casero-Ripollés, A. & Feenstra, R. A. (2012). The 15-M movement and the new media: A case study of how new themes were introduced into Spanish political discourse. *Media International Australia*, 144, 68–76.
- Castells, M. (2009). *Communication power*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Castells, M. (2012). *Networks of outrage and hope: Social movements in the Internet age*. Malden, MA: Polity Press.
- Chester, J. (2007). *Digital destiny: New media and the future of democracy*. New York, NY: The New Press.
- Crouch, C. (2004). *Post-democracy*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Davis, A. (2010). *Political communication and social theory*. London, UK: Taylor and Francis.
- Della Porta, D. (2011). Communication in movement: Social movements as agents of participatory democracy. *Information Communication and*

Society, 14(6), 800–819. doi:10. 1080/1369118X. 2011. 560954

- Downing, J. (2001). *Radical media: Rebellious communication and social movements*. London, UK: SAGE Publications.
- Duranti, A. (2013). The green screen: Neda and the lost voices. *International Journal of Communication*, 7, 1344–1370.
- Dylko, I. & McCluskey, M. (2012). Media effects in an era of rapid technological transformation: A case of user-generated content and political participation. *Communication Theory*, 22, 250–۲۷۸. doi:10. ۱۱۱۱/۱۴۶۸-۲۸۸۵. ۲۰۱۲. ۰۱۴۰۹. ۱
- Earl, J. & Kimport, K. (2011). *Digitally enabled social change: Activism in the Internet age*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Feenstra, R. A. (2012). *Democracia monitoriza en la era de la nueva galaxia mediática* [Monitory democracy in the new media galaxy age]. Barcelona, Spain: Icaria.
- Feenstra, R.A. & Keane, J. (2014). Politics in Spain: A case of monitory democracy. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations, Online First*, 1–19. doi:10. 1007/s11266-۰۱۴-۹۴۶۱-۲
- Fuchs, C. (2010). Alternative media as critical media. *European Journal of Social Theory*, 13(2), 173–1۹۲. doi:10. ۱۱۷۷/۱۳۶۸۴۳۱۰۱۰۳۶۲۲۹۴
- Garcelon, M. (2006). The “Indymedia” experiment: The Internet as movement facilitator against institutional control. *Convergence*, 12(1), 55–۸۲. doi:10. 1177/1354856506061554
- García-Marzá, D. (20۰۸). [Radical society: A radical conception]. *Recerca. Revista de Pensament i Anàlisi*, 8, 27–46.
- Gripsrud, J. (2009). Digitising the public sphere: Two key issues. *Javnost–The Public Journal*, 16(1), 5–16.
- Habermas, J. (2006). Political communication in media society: Does democracy still enjoy an epistemic dimension? The impact of normative theory on empirical research. *Communication Theory*, 16, ۴۱۱–۴۲۶. doi:10. ۱۱۱۱/۱۴۶۸-۲۸۸۵. ۲۰۰۶. ۰۰۲۸۰. ۱
- Harlow, S. (2012). Social media and social movements: Facebook and an online Guatemalan justice movement that moved offline. *New Media and Society*, 14(2), 225–2۴۳. doi:10. ۱۱۷۷/۱۴۶۱۴۴۴۸۱۱۴۱۰۴۰۸

- Hindman, M. (2009). *The myth of digital democracy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Howard, P. N. (2010). *The digital origins of dictatorship and democracy: Information technology and political Islam*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Jenkins, H. (2006). *Convergence culture: Where old and new media collide*. New York, NY: NYU Press.
- Keane, J. (2009). *The life and death of democracy*. London, UK: Simon and Schuster.
- Keane, J. (2013). *Democracy and media decadence*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Kovach, B. & Rosenstiel, T. (2007). *The elements of journalism: What newspeople should know and the public should expect*. New York, NY: Three Rivers Press.
- Lathrop, D. & Ruma, L. (2010). *Open government: Collaboration, transparency, and participation in practice*. Sebastopol, CA: O'Reilly Media.
- Lievrouw, L. (2011). *Alternative and activist new media*. Malden, MA: Polity Press.
- Lomicky, C. S. & Hogg, N. M. (2010). Computer-mediated communication and protest: An examination of social movement activities at Gallaudet, a university for the deaf. *Information Communication and Society*, 13(5), 674-695. doi:10.1080/13691180903214515
- McCombs, M. (2004). *Setting the agenda: The mass media and public opinion*. Malden, MA: Polity Press.
- McNair, B. (2006). *Cultural chaos: Journalism, news and power in a globalised world*. London, UK: Routledge.
- Micó, J. L. & Casero-Ripollés, A. (2014). Political activism online: Organization and media relations in the case of 15M in Spain. *Information, Communication and Society*, 17(7), 858-871. doi:10.1080/13691180.2013.830634
- Morozov, E. (2011). *The net delusion: The dark side of Internet freedom*. New York, NY: Public Affairs.
- Munck, G. L. (2009). *Measuring democracy: A bridge between scholarship and politics*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- Murthy, D. (2011). Twitter: Microphone for the masses? *Media, Culture and Society*, 33(5), 779-789. doi:10.1177/0163443711404744
- Norris, P. (2004). *Building knowledge societies: The renewal of democratic practices in knowledge societies* (UNESCO World Report).

Cambridge, MA: Harvard University John F. Kennedy School of Government.

Perritt, H. H. (1997). Open government. *Government Information Quarterly*, 14(4), 397-406. doi:10.1016/0167-6244(97)90035-6

Pickard, V. W. (2006). United yet autonomous: Indymedia and the struggle to sustain a radical democratic network. *Media, Culture and Society*, 28(3), 315-336. doi:10.1177/016344370601685

Ramón A. Feenstra & Andreu Casero-Ripollés, p (۲۰۱۴) *Digital Communication Environment: A Typology Proposal of Political Monitoring Processes*: Universitat Jaume I de Castelló, Spain. Pp. 2448-2468

Rosanvallon, P. (2008). *Counter-democracy: Politics in an age of distrust*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Rosanvallon, P. (2011). *Democratic legitimacy: Impartiality, reflexivity, proximity*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Scheuch, E. K. (2003). History and visions in the development of data services for the social sciences. *International Social Science Journal*, 55(177), 385-399. doi:10.1111/j.1468-2451.2003.05503004.x

Schudson, M. (1998). *The good citizen. A history of the American civic life*. New York, NY: The Free Press.

Schudson, M. (2004). Click here for democracy: A history and critique of an information-based model of citizenship. In H. Jenkins & D. Thorburn (Eds.), *Democracy and new media* (pp. 41-69). Cambridge, MA: MIT Press.

Schudson, M. (2010). Political observatories, databases and news in the emerging ecology of public information. *Daedalus*, 100-109. doi:10.1162/daed.2010.139.2.100

Sifry, M. L. (2011). *WikiLeaks and the age of transparency*. New Haven, CT: Yale University Press.

Silverstone, R. (2007). *Media and morality*. Malden, MA: Polity Press.

Sousa, A. Agante, P. & Gouveia, L. (2010). Governmenter: Monitoring government performance. A web-based application proposal. In K. N. Andersen, E. Francesconi, A. Grönlund, & T. M. Van Engers (Eds.), *Electronic government and the information systems perspective* (pp. 158-165). Amsterdam, The Netherlands: IOS Press.

Sunstein, C. (2007). *Republic.com 2.0*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Press.

Tewksbury, D. & Rittenberg, J. (2012). *News on the Internet: Information and citizenship in the 21st century*. Oxford, UK: Oxford University Press.

Torcal, M. Teorell, J. & Montero, J. R. (2006). Political participation: Mapping the terrain. In J. Van Deth, A. Westholm, & J. R. Montero (Eds.), *Citizenship, involvement in European democracies. A comparative analysis* (pp. 334–35۷). □□□□□□, □□: □□□□□□□□□□.

Trägårdh, L. Witoszek, N. & Taylor, B. (Eds.). (2013). *Civil society in the age of monitory democracy*. New York, NY: Berghahn Books.

Trapel, J. & Maniglio, T. (2009). On media monitoring – The media for democracy monitor (MDM). *Communications*, 34, 169–۲۰۱. □□□:۱۰.

۱۵۱۵/□□□□.۲۰۰۹.۰۱۲

Van Laer, J. & Van Aelst, P. (2010). Internet and social movement action repertoires: Opportunities and limitations. *Information Communication and Society*, 13(8), 1146–1۱۷۱. □□□:۱۰.۱۰۸۰/۱۳۶۹۱۱۸۱۰۰۳۶۲۸۳۰۷

Van Laer, J. (2010). Activists online and offline: The Internet as an information channel for protest demonstrations. *Mobilization*, 15(3), ۳۴۷–۳۶۶.

استناد به این مقاله: کلهر، حسینعلی، ملکوتی، سیدحسین، مظهری، محمد، مولایی، آیت. (۱۴۰۱). گونه‌شناسی فرایندهای نظارت سیاسی دموکراسی در بستر ارتباطات دیجیتال، فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین، ۸(۳۱)، ۲۷۵–۳۰۰.
DOI: 10.22054/nms.2022.67144.1377

New Media Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-

NonCommercial 4.0 International License..